
RETTIGHEDER

“Spørgsmål & Svar”

Af Teaterfaglig konsulent
Jacob Melchior, 2024

HUSK RETTIGHEDERNE!

Når man opsætter et stykke skreven dramatik, kan man stort set altid være sikker på, at der et eller andet sted er nogle der har rettigheder i forhold til det. Ophavsretten til materialet er sikret ved lov, og det er derfor vigtigt, at man som amatørteatergruppe er opmærksom på, hvad man må og ikke må i forhold til rettigheds spørgsmål og arbejdet med skreven dramatik.

Som regel kompenseres rettighedshavere med en "opførselsafgift", og i langt de fleste tilfælde følger der en række betingelser og krav med til opsættelsen af stykket.

Når du henvender dig til et forlag/dramatiker med ønsket om at opsætte et stykke, vil de oplyse dig om evt. krav og opførselsafgifter forbundet med brugen af manuskriptet. Orienter dig altid i god tid på forhånd om vilkårene for et givent stykke.

OPFØRSELSAFGIFT

For en dramatiker er opførselsafgiften en af de få måder hvorpå man kan have indtjening på sit kunstneriske arbejde. Nogle afregnes med enkeltbeløb mens andre er afhængige af publikums- eller forestillingsantal. Opførselsafgiften sættes af dramatikeren evt. i samarbejde med et forlag eller anden udgivende instans.

OPHAVSRET

Ophavsretten beskytter en persons værker ved at give dem eneret til at bestemme, hvordan deres værker må bruges. Ophavsretten er reguleret af ophavsretsloven, som gør skaberen til rettighedshaver over egne værker.

FORLAG

I Danmark administrerer Dansk Teaterforlag (www.danteater) de fleste rettigheder i forhold til amatørteatre. Har I spørgsmål om rettigheder eller stykker I ønsker til gennemlæsning kan I kontakte dem på post@danteater.dk eller tlf.: 75 56 87 88).

Hvad gør man hvis man vil sætte et stykke op?

Hos Dansk Teaterforlag administrerer de rettigheder rettet mod amatører fra næsten alle dramatikere med dansk repræsentation. Så man kan trykt gå ind på deres database på www.danteater.dk og søge rundt, bestille manuskripter til gennemlæsning mv. I visse tilfælde har et stykke ikke dansk repræsentation, og der kan man være tvunget ud i udenlandske forlag som f.eks. svenske Columbine (www.columbine.se).

Hvad hvis vi gerne vil ændre i et stykke?

Skreven dramatik er underlagt nogle ophavsretslige regler der gør, at en dramatiker kan kræve erstatning, hvis deres rettigheder brydes. Hvis man ser behov for at ændre i et skrevet manuskript, skal man indhente tilladelse hos rettighedshaverne. Forlagene kan i nogle tilfælde hjælpe med at formidle en kontakt.

Her skal man være opmærksom på, at det kan være overordentligt tidskrævende og i visse tilfælde umuligt at finde ud af, om man har indhentet tilladelse fra alle rettighedshavere. Overvej om det er dét, I vil bruge tiden på, inden I går i gang.

Hvilke ændringer må man så lave uden at bryde ophavsretten?

Ingen. Der findes ingen nedre grænser, da alle ændringer af forlægget i sagens natur bryder med ophavsretten. Det er derfor, man skal have tilladelse fra rettighedshaverne, hvis man kan finde frem til dem, og de er OK med de ændringer, man ønsker at lave.

Vi har ikke nok skuespillere, må vi samle nogle replikker fra forskellige roller i en rolle?

Ikke uden tilladelse nej. Dramatikeren har udvalgt nogle handlingsspor båret af et antal karakterer. Hvis det er dét stykke I vil spille er I nødt til at holde jer til de roller, der er defineret i stykket hvis I vil undgå at skulle indhente tilladelse fra rettighedshaverne.

Vi har ikke nok skuespillere af det køn stykket kræver, må vi bytte køn på nogle af rollerne?

Hvis dramatikeren har defineret kønnet på en eller flere roller, er det igen brud på ophavsretten at ændre dette. Man kan her med fordel kigge efter stykker, hvor rollernes køn ikke er defineret.

Er det ikke rigtigt at ophavsretten bortfalder 70 år efter rettighedshaverens død?

Jo, det er rigtigt! Her skal man bare være opmærksom på at der kan være andre rettighedshavere til det materiale, I ønsker at bruge. Hvis I spiller Shakespeare, så er det rigtigt, at der ikke skal betales opførselsafgift til Shakespeares efterkommere, men de danske oversættelser (af f.eks. Niels Brunse) har oversætteren (hvis de altså ikke også har været døde i over 70 år) stadig rettigheder på.

Må jeg skrive et stykke om, hvis ikke der er rettigheder på forlægget?

Meget sjældent. Man skal her være opmærksom på at selvom der ikke er rettigheder på forlægget (fordi de f.eks. er bortfaldet efter 70 års reglen), kan der være rettigheder på enkelte dele. Udover oversættelsen, kan det være titler, adaptationer, omskrivninger eller remedieringer der er lavet efterfølgende. Hvis I vil omskrive et stykke, skal I være meget opmærksomme på hvilke andre adaptationer der findes og om jeres udgave ligger sig for tæt op af dem.

Har du et godt råd til grupper der ønsker at ændre i skrevne manuskripter?

Da jeg ved, at mange af vores grupper brænder for at kaste sig ud i processen med at omskrive/ændre i allerede eksisterende manuskripter, har jeg prøvet at sende spørgsmålet videre til Danske Dramatikere for at høre deres bud;

“Når man ønsker at opsætte en forestilling baseret på et ophavsretligt beskyttet manuskript (uanset om det er det originale værk eller en oversættelse heraf), som man af forskellige årsager godt kunne tænke sig at lave nogle ændringer i (både større og mindre ændringer) – det kan være at forkorte et manuskript, ændre replikker eller locations, omskrive et manuskript, bytte om på scener osv. skal man altid have tilladelse fra rettighedshaveren til at foretage sådanne ændringer. Er rettighedshaverne ikke længere i live, skal samtykket indhentes fra dennes arvinger, som man i givet fald er nødsaget til at lokalisere/opspore og kontakte. Til orientering nyder et manuskript ophavsretlig beskyttelse indtil 70 år efter dramatikerens/oversætterens død. Ønsker man at lave ændringer i en oversættelse, skal man både indhente samtykke fra rettighedshaverne til originalværket (typisk repræsenteret via et forlag) og fra oversætteren. Hvis rettighedshaverne eller dennes arvinger er medlem af Danske Dramatikere, kan forbundet være behjælpelige med at sætte amatørteatret i forbindelse med den pågældende dramatiker/arving.”

- Danske Dramatikere (www.dramatiker.dk)

Har du fået svar på dine spørgsmål?

Hvis nej, så tag fat i os! Vi prøver løbende at opdatere dokumentet her med relevante informationer for amatørteatergrupper der løber ind i udfordringer med rettigheder.

Skriv til Teaterfaglig konsulent Jacob Melchior (jacob@dats.dk), hvis I har idéer til tilføjelser eller spørgsmål der ikke er besvaret her.

Knæk og bræk med processen!

BRUG DATS!

Har I spørgsmål til rettigheder eller opførselsafgifter skal I som regel have fat i det forlag eller den repræsentant der har rettighederne til stykket. Er der tvivl eller usikkerheder er I altid velkomne til at kontakte DATS Sekretariat for hjælp (dats@dats.dk / 74 65 11 03).

OM SHORTPLAYS

DATS har i samarbejde med Dansk Teaterforlag udgivet en række korte teaterstykker i serien "KORT & GODT". De kan rekvireres her; www.dats.dk/shortplay. Stykkerne egner sig til eksperimenteren og er skrevet af nulevende danske dramatikere. Har I spørgsmål om muligheden for ændringer eller udvikling af de manuskripter kan I med fordel kontakte DATS Sekretariat (dats@dats.dk), så hjælper vi med at formidle kontakt til dramatikere.

OM OPFØRSELSAFGIFT

Husk at I to gange om året kan søge DATS om støtte til opførselsafgifter. Hold øje med hjemmesiden (www.dats.dk/tilskud). Puljen fordeles mellem de grupper der har ansøgt med øje for antal publikummer, samlede antal forestillinger samt opførselsafgiftens størrelse.